

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת מקץ - שבת חנוכה****חצר שיש לה ב' פתחים לענין נר חנוכה**

שבת (כג א) אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות. אמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות, אבל מרוח אחת לא צריך. מאי טעמא וכו'. לעולם משום חשדא דבני מתא, וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק, בהך פיתחא נמי לא אדליק, ע"כ.

א-

ובר"ן שם (י א מדפי הרי"ף) כתב: אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים. שיש לבית שני פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח משתי רוחות ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא משום חשדא דבני מתא דזמנין דחלפי בהא ולא חלפי בהא ואמרי כי היכי דבהא לא אדליק באידך נמי לא אדליק, ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא, עכ"ל.

בשו"ע או"ח (סי' תרעא סעי' ה) כתב: חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתיהן מפני החשד, וכו'. הגה ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם **ובשני מדליק בלא ברכה**, וכו' עכ"ל.

ולכאורה נראה דכונת הרמ"א כמו שכתב בר"ן, והוא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא אינו מברך אלא אחד פיתחא, ולא משום דכבר בירך על ההדלקה הראשונה וממילא נפטרה גם הדלקה זו.¹

ב-

בשו"ע יו"ד (סי' יג סעי' ב) כתב: השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן חי וכו'. ואם מצא בה בן ט' חי, אם הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה וכו' עכ"ל.

ובט"ז (שם ס"ק ד) כתב: משום מראית עין דאתי לאחלופי בבהמה גמורה, כיון שגם זה הפריס ע"ג קרקע וכו' עכ"ל.

ג-

בפרי חדש (שם ס"ק ה) כתב: אלא שמצאתי להרשב"א גופיה בתשובה (ח"א סי' תקכה) שכתב דבן פקועה שהפריס על גבי קרקע דמצוה של דבריהם היא ומברכין על שחיטתו וכו', ודלא כדמשמע מדברי הר"ן בפרק במה מדליקין (שבת י א ד"ה

אמר רב הונא) גבי חצר שיש לה שני פתחים, שכתב דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא, לא מברך אלא אחד פתחא. וליתא דכיון דמדברנן צריך להדליק, אף על גב שלא הצריכו להדליק אלא משום חשדא דעלמא מצוה דרבנן היא ומחייב לברוכי עלה, עכ"ל.

ד-

מנחות (מד א): אמר רב יהודה טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית, מיכן ואילך חייבת, ע"כ.

בחידושי הר"ן (שבת קמח א) כתב: וא"ת והא אמרינן בפרק התכלת (מנחות מד א) טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאולה שלשים יום. י"ל התם היינו טעמא, לפי שדרך המשאילין להשאיל כליהם בפירוש עד שלשים יום, ולפיכך כל הזמן הזה אף על פי שאינו מטיל בה ציצית לא אתו למחשדיה, דמימר יימרו טלית שאולה היא, ובתר הכי איכא חשדא כו' עכ"ל.

ה-

ויעוין עוד במאירי (חולין קי א) שכתב: טלית שאולה מן התורה פטורה מן הציצית לעולם שנא' "כסותך" (כי תצא כב יב) ולא של אחרים, ומדברי סופרים לחייבה בציצית אחר שלשים יום, מפני שכל הרואה אותו שלבשה שלשים יום סבור שהיא שלו, שאין דרך להשאיל ביתר משלשים יום ויביא עצמו בכך לידי חשד, עכ"ל.

ויעוין עוד במאירי (חולין קי א) שכתב: טלית שאולה מן התורה פטורה מן הציצית לעולם שנא' "כסותך" (כי תצא כב יב) ולא של אחרים, ומדברי סופרים לחייבה בציצית אחר שלשים יום, מפני שכל הרואה אותו שלבשה שלשים יום סבור שהיא שלו, שאין דרך להשאיל ביתר משלשים יום ויביא עצמו בכך לידי חשד, עכ"ל.

ויעוין עוד במאירי (חולין קי א) שכתב: טלית שאולה מן התורה פטורה מן הציצית לעולם שנא' "כסותך" (כי תצא כב יב) ולא של אחרים, ומדברי סופרים לחייבה בציצית אחר שלשים יום, מפני שכל הרואה אותו שלבשה שלשים יום סבור שהיא שלו, שאין דרך להשאיל ביתר משלשים יום ויביא עצמו בכך לידי חשד, עכ"ל.

ויעוין עוד במאירי (חולין קי א) שכתב: טלית שאולה מן התורה פטורה מן הציצית לעולם שנא' "כסותך" (כי תצא כב יב) ולא של אחרים, ומדברי סופרים לחייבה בציצית אחר שלשים יום, מפני שכל הרואה אותו שלבשה שלשים יום סבור שהיא שלו, שאין דרך להשאיל ביתר משלשים יום ויביא עצמו בכך לידי חשד, עכ"ל.

² וכ"ה במ"ב (שם ס"ק י) וז"ל מדרבנן ויברך עליה, עכ"ל.

³ במג"א (או"ח סי' קע ס"ק ב) כתב: אין צריך ברכה דמשום חששא אין צריך ברכה, ודו"ק.

⁴ אמנם הדברים עדיין צ"ב ממש"כ בחי' הר"ן דבטלית חיובו משום חשדא, וגם המאירי כתב כן.

¹ עיין בארוכה בשו"ת מכתם לדוד (או"ח סי' כג) ומש"כ בזה בשע"ת (שם סוף ס"ק י) ובפלתני (יו"ד סי' יג ס"ק ד) מש"כ בדו"ז, וצ"ע.

שיאמרו שהדליק וכבר כתבה, וכבתה אין זקוק לה. וצ"ל שאין שייך לחייב רק על ההנחה בלבד ולא על ההדלקה דהוי קצת כחוכא ואטלולא, ולכן היה צורך לחייב על ההדלקה [גם עצם ההנחה בלא הדלקה הוי חשדא]. אבל עיקר חיוב חשדא הוא רק ההנחה.

-ז-

ולהמתבאר י"ל דחלוק חיובא דטלית שאולה ושחיטת בן פקועה, דאף דחיובא דדידהו הוא משום מראית עין, מ"מ עיקר חיובא הוא להטיל ציצית בטלית, ולקיים בבן פקועה מצות שחיטה, ולכן שפיר שייך ג"כ לחייב ע"ז ברכה, משא"כ בנר חנוכה דמשום חשדא אין החיוב של ההדלקה, דהיה סגי ג"כ רק להניח נר או שמן וכמו שנתבאר בשו"ת שבות יעקב, אלא דמכיון שאין שייך תקנת הנחה לחוד, לכן תקנו ג"כ להדליק, לכן שפיר אין שייך לתקן לברך על חיובא דפתח הב', דאין עיקר החיוב על ההדלקה.

ואף שהר"ן כתב כן בסתמא וגם לרב הונא דס"ל כבתה זקוק לה, ולדידיה עיקר החיוב הוא ההדלקה, ומ"מ מכיון שהחיוב הוא משום חשדא אין מברכין על זה, מ"מ י"ל דהרמ"א שהעתיק להלכה דברי הר"ן הוא לשיטתו דס"ל כבתה אין זקוק לה, דמעיקר הדין היה סגי בהנחה לבד לאפוקי מחשדא, וההדלקה הוא רק משום דאי אפשר לחייב ולתקן הנחה לבד.

-ח-

סמוכין לדברינו מהפרי מגדים (או"ח אשל אברהם סי' תצח ס"ק כה) כתב: שאלה, בן פקועה חיה הפריס על גבי קרקע דצריך שחיטה מדברי סופרים, עיין יו"ד סי' יט אי טעון כיסוי עיין סי' כח. ולברך יש לומר שאין מברך, דבשחיטה גם כן יש אומרים לברך על אחר תחלה, עיין מה שכתבתי בפריי שם, וראוי לכסות בלא ברכה וכו', עכ"ל.

ודבריו צ"ב, דמכיון דעל השחיטה מברך אף שהוא משום חשדא, א"כ אף על הכיסוי יברך, דהא לכאורה שייך ג"כ לחייב על הכיסוי מכיון שנתחייב על השחיטה, ואף שבשחיטה י"א לברך על אחרת תחילה, מ"מ גם בכיסוי יברך על אחרת תחילה ויכסה.

ולפי משנ"ת דכל שאין חיוב על פעולה זו משום מראית עין, אלא דפעולה זו חייבת גלל אחרת, לא שייך לחייב ברכה על פעולה כזו, וכגון בנר חנוכה בב' פתחים למאן דס"ל כבתה אין זקוק לה, א"כ גם לענין כיסוי י"ל כן, דהא עיקר החיובא משום מראית העין הוא בשחיטה, ומכיון דנעשה בה שחיטה שוב יש חיוב של כיסוי, ומכיון שכל החיוב הוא רק גלל השחיטה לא שייך לתקן עליה ברכה, ודו"ק.

-ט-

ברמב"ם (מגילה וחנוכה פ"ד ה"י) חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות צריכה שתי נרות, שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה, אבל אם היו ברוח אחת מדליק באחד מהן, עכ"ל.

ובמגיד משנה (שם) כתב: שם (דף כג א) מבואר הדין והטעם, עכ"ל.⁵

והנה מש"כ ברמב"ם דלכן צריכה שתי נרות **שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה**, צ"ב דהא בגמרא קאמר ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא **אדליק**, ואמאי שינה הרמב"ם ונקט **הניח**, והרי ס"ל להרמב"ם (שם ה"ט) דהדלקה עושה מצוה.

ולפי מה שנתבאר מבואר שפיר שיטת הרמב"ם, מש"כ שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה, ולא כתב לא הדליק כדאיתא בגמרא. והוא משום דסוגיית הגמרא קאי אליבא דרב הונא דס"ל כבתה זקוק לה, ולדידיה בודאי לא סגי אם לא יחזור וידליק דעדיין איכא חשדא, ולכן קאמר שפיר כי היכי דבהאי פתחא לא אדליק בהך פתחא נמי לא אדליק.

משא"כ הרמב"ם לשיטתו (שם פ"ד ה"ה) דס"ל כבתה אין זקוק לה והעיקר הוא ההנחה, קאמר שפיר **שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה**.

-י-

בחי' בנין שלמה (על הרמב"ם שם) כתב: חצר שיש לה ב' פתחים בשתי רוחות צריכין שתי נרות וכו'. נ"ב ויש לדייק ממ"נ, אם רצה הרמב"ם לפרש הטעם למה חיישינן לחשדא כדמוכח בש"ס, הו"ל נמי לפרש כלשון הש"ס שיאמרו מדבהא לא ידליק ההוא נמי לא ידליק, ואם לא רצה לפרש הטעם, הוה ליה למימר בקוצר דחצר שיש ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשניהן, ואם מרוח אחת אין צריך להדליק וכו' עכ"ל.

ולהמתבאר בדברי הרמב"ם, אתי שפיר מה שהשמיט הרמב"ם מה שאמרו בגמרא הטעם מדבהאי פתחא לא אדליק וכו', והא דלא כתב הרמב"ם הטעם שלא יאמרו מדבהאי פתחא לא הניח וכו'. משום דא"כ היה משמעות הלשון דסגי ג"כ בהנחה, וא"ש מה דנקט הרמב"ם שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה, דכוונתו לאשמעינן דכל שלא הניח נר חנוכה איכא חשדא, והוא ע"ד שכתב בשבות יעקב דצריך להניח את הנותר מנר חנוכה של שעוה או של שמן, דא"כ איכא חשדא שלא יאמרו שלא הדליק נר חנוכה, ודו"ק.

* * *

הנה בשו"ע (או"ח סי' תרעא סעי' ז) כתב: מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין, וכו'. הגה: ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח, ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, כו' עכ"ל.

ובמגן אברהם (שם ס"ק ח) כתב: באה"ד מ"מ המנהג וכו', וז"ל דאם יש לו חלון הסמוך לר"ה נותנה בחלון וכו', עכ"ל.

ברמ"א (שם סעי' ח) כתב: וז"ל: הגה וכו', מ"מ בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים ממש ואין היכר לבני רשות הרבים כלל וכו', אין מדליקין אלא פעם אחת בפנים, כן נ"ל וכן המנהג פשוט, עכ"ל.

ובהגהות אמרי ברוך להגר"ב פרנקל (שם) בד"ה ואין היכר לבני רשות הרבים כלל, נ"ב צ"ע לפי דברי המג"א (בס"ק ח) דאם חלון פתוח לרשות הרבים דאיכא בההדלקה שם היכר לרשות הרבים, א"כ היכי שיש חלונות לרשות הרבים בשני רוחות, אמאי לא נצריך להדליק בשני רוחות, עכ"ל.

ולפי מה שנתבאר י"ל דרק באופן שאין כאן מנורה אז יבוא לחשדא, א"כ בחלון י"ל דמכיון שאין נראה כ"כ המנורה, יאמרו שהדליק וכבתה ואין זקוק לה.⁶

לתגובות והערות ולקבלת הגליון

'באר התורה': a0527677650@gmail.com

⁵ הנה מה שכתב במגיד משנה שם מבואר הדין והטעם, צריך ביאור הא שינה הרמב"ם מלשון הגמרא, דבגמרא קאמר משום חשדא דבני מתא, וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק, בהך פיתחא נמי לא אדליק, ואילו הרמב"ם נקט **שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה**, ולא נקט לשון הגמרא **דלא אדליק**, וצ"ע.

⁶ ולפי"ז באופן שמדליק בחלון ויש לו גם פתח ויבוא לידי חשד אולי צריך להדליק גם אצל הפתח, וי"ל דכיון דחלון עדיף אין כאן חשד.